

„SURSUM CORDA!”

Először is igazán elmondhatjuk, hogy a mai témánk – *Sursum corda!* – valóban szívet emelő téma, mellyel a hitnek is és imádságnak is lényegi területét érintjük.

Köszönöm a témaadónak, témaadóknak, hogy megmaradtunk ennek a prefációt bevezető felhívásnak a latin szövegénél, és így megtehetjük azt, hogy ne azonosítsuk be rögtön a magyar szentmise szövegünkben adott jelentéssel. A hivatalos magyar fordítás ugyanis egy olyan interpretáció, melynek nyomán sokat veszítünk a *sursum corda* kifejezés jelentéséből. Természetesen a fordítás sohasem egyszerű dolog! Mielőtt visszahelyeznénk ezt a felhívást konkrét liturgikus kontextusába, szenteljünk egy kis időt arra, hogy körbejárjuk a kifejezés jelentését.

Ahogy a *sursum* szónál fellapoztam a latin-magyar szótárt, azonnal valami nagyon érdekes dologra bukkantam. A szótárban ugyanis az szerepel, hogy *sursum* alapvetően két jelentést hordoz: egyrészt a *föl, fölfelé* jelentést – s így mozgást fejez ki, másrészt a *fönt* jelentést, s ez esetben nem mozgást, hanem állapotot fejez ki. Megragadott a jelentéstartalomnak ez a gazdagsága, mely a *sursum corda* mély értelmét sugallta számomra. Amikor ebbe így belegondoltam, egyszer csak az az evangéliumi kép jelent meg előttem, amikor a tanítványok a háborgó tengeren a bárkában vannak. Idézem az evangélium szavait: *Amikor... meglátták őt (Jézust), amint a tengeren jár, megrettentek és azt mondták: „Kísértet!”, és félelmükben kiáltozni kezdtek. Jézus azonban mindjárt szólt nekik: „Bízzatok, én vagyok, ne féljete!” Péter így válaszolt neki: „Uram, ha te vagy, parancsold, hogy hozzád menjek a vízben.” Ő azt mondta: „Gyere!” Péter kiszállt a bárkából, elindult a vízben és Jézushoz ment. Mikor azonban látta az erős szelet, megijedt, és... merülni kezdett...”¹ Miért éppen ez a jelenet jutott eszembe? Mert egyszer csak ez a történet és a mai témánk ugyanarról kezdett szólni számomra.*

Emlékeimben él, hogy egy korábbi találkozónkon – más kontextusban ugyan –, de beszéltem már arról, hogy, ha két ellentmondásosnak tűnő dologgal találkozunk, akkor általában választani szoktunk. Vagy az egyik, vagy a másik. Ez azonban nem egyszer zsákutcába, de legalábbis konfliktusba vezethet bennünket. Előfordulhat ugyanis, hogy a két dolog közötti ellentmondás csak látszólagos, pontosabban lehet, hogy a felszínen mintha eltérnének egymástól, a mélységben azonban a kettő között mégis van találkozási pont. Azt gondolom, hogy most éppen ebben a helyzetben találjuk magunkat. A mindennapi élet dolgaiban teljesen racionálisan mondhatjuk, hogy ha egy dobozt föl kell vinni a padlásra, akkor az még nincs fönt a padláson, vagy ha valaki fölfelé halad egy létrán, akkor még nincs fönt a létra tetején. Azonban az Úrral való kapcsolatunkban, a lelki életben mintha ez a pusztán racionális gondolkodás valahogy csődöt mondana, mintha elégtelennek bizonyulna. Olyannyira, hogy Péter éppen emiatt kezd el süllyedni a víz habjaiban. Látja a maga konkrét helyzetét, a háborgó vizet, és megijed. Teljesen racionálisan belátja, hogy ilyen körülmények között nem lehet a vízben járni. De kérdezzük csak meg tőle: Péter, tulajdonképpen miért is aggódsz? Miért, egyébként lehetne a vízben járni?! Ha tükör sima lenne a Genézreti tó vize, akkor tudnál a vízben járni?! És itt érzük tetten saját magunkat is. Ha nem lenne ennyi földi gond, nehézség, betegség, egyebek..., akkor a mennyben lenne a szívünk. Igen?! Valóban?! Ha nem érnének el a bajok, a nehézségek, akkor képesek volnánk a szívünket a mennybe emelni?! Péter is és te is, és veled együtt én is nagy tévedésben vagyunk, ha azt gondoljuk, hogy a magunk erejéből elérjük Istent, ha azt gondoljuk, hogy a magunk erejéből fel tudunk emelkedni Istenhez.

¹ Mt 14, 26-30

De menjünk bele jobban a részletekbe. Mi is az az első mozzanat, amivel Péter Jézushoz fordul? *Uram... parancsold, hogy hozzád menjek a vízben.* Parancsold, vagyis tedd, hogy így legyen! – mondja Péter annak a Jézusnak, akinek a szájából, a bárkához közeledve, az imént ezt hallotta: *Én vagyok...* A Szentírás által formált gondolkodásunkban, sőt akár lelki megtapasztalásainkból is tudjuk, hogy amikor az Úr szól, akkor azt, amit akar, azt létbe is hívja. Gondoljunk csak a teremtető szavakra: *Isten szólt: Legyen világosság! És lett világosság.*² Tehát amikor Péter azt kéri Jézustól, hogy: *Parancsold, hogy hozzád menjek a vízben,* akkor ez így lett, ez megvalósult; s ezt Péter is és mi is látjuk, hiszen Péter elindul a vízben Jézus felé. Amikor elhangzik: *Sursum corda! – Föl a szívekkel,* akkor ez mozgás, de egyben már valóság is, tehát azt a jelentést is hordozza, hogy *Fönt vannak a szívek.* S ha figyelünk a folytatásra, a szentmise következő szavaiban – persze a latin szavaiban – válaszként éppen ezt mondjuk ki: *Habemus ad Dominum,* melynek jelentése nem az, hogy *Fölemeltük az Úrhoz,* hanem hogy *Az Úrnál van* – tudniillik a szívünk. Sőt, mivel itt a *habemus* erőteljes szó szerepel (*habere* = *birtokolni*), – véleményem szerint – válasz szavaink azt jelentik, hogy a szívünk úgy a miénk, akkor igazán a miénk, ha az Úrnál van. A szívünk *ad Dominum,* vagyis az Úrhoz van rendelve, s csak ebben az állapotában lehet igazán a miénk, csak ebben az állapotában birtokoljuk igazán.

Próbáljuk most ebben a tükörben nézni az evangéliumi történetet! Péter a hánykolódó csónakból az Úrhoz fordul kérésével, melyre Jézus válasza ez: *Gyere!* Mit tesz ezzel Jézus? Először is mit nem tesz? Jézus nem helyezi, nem veszi maga mellé Pétert a vízben, amit pedig isteni hatalmával egyszerűen megtehetne. Jézus mást tesz – odahívja magához Pétert: *Gyere!* Egyébként Péter pontosan ezt akarja, ő akar odamenni Jézushoz. Péternek ebben a kérésében az is benne van, hogy ha Jézus, Te vagy az Úr, akkor most mutasd meg, bizonyítsd be azzal, hogy én is megtehessem azt, amit Te, olyan legyek, mint Te, legyen hatalmam a vihar fölött, a víz fölött úgy, mint Neked! Jézus most nem korrigálja, nem is finomítja Péter szándékát, szavait, ugyanakkor nem is csak egyszerűen megengedi, hogy hozzá menjen, mondván: *Hát gyere, ha akarsz! Nem!* Itt valami többről van szó. Jézus hívja, Jézus magához hívja Pétert, mélyebben, mint ahogy azt Péter kéri és érti. És engedi, hogy Péter megtapasztalja azt, hogy nem tud odamenni Hozzá. Igaz, Péter elindul, de aztán, amint merülni kezd, azzal kell szembesülnie, hogy ez neki nem megy, hogy Jézus nem ruházta fel őt a vízben járás képességével, hogy ő nem olyan, mint Jézus, hogy ő nem tud eljutni Jézushoz. És megismétlem: ez az egész tortúra ki is maradhatott volna Péter életéből, ha Jézus isteni erejénél fogva odavette volna Pétert maga mellé a vízben. De Ő nem ezt akarta tenni.

S itt talán azon is el kellene gondolkodnunk, hogyan cselekszik az Isten, hogyan hoz létre valamit, hogyan teremtet? Kezdetben, amikor Isten az eget és a földet teremtetette, akkor az emberen kívüli világot, valóságot teremtetette meg hatalmas erejével, hiszen – ahogy a zsoltáros mondja – *Ő szólt, és meglettek*³. De mintha valami más történe akkor, amikor az Úr nem az emberen kívüli világot teremti, hanem magában az emberben akar teremteni, cselekedni, valamit megvalósítani. Itt most az Úr Péter szívében akar megteremteni valamit. Ehhez azonban kell Péter igenlése, kell Péter belső megmozdulása. A tanítvány elmerülése onnantól fogva szükségszerűen bekövetkezik, hogy nem Jézus cselekvését nézi, nem engedi azt megvalósulni, hanem a maga elégtelenségéhez méri a hullámok, az erős szél valóságát, saját maga érzései felé fordul, megijed és kételkedik. Ha Isten szava teremtető szó: *Sursum corda! Fönt a szívek!*, akkor nem szabadna, hogy kétségünk legyen abban, hogy a szívünk *Az Úrnál van*, s melyet – mint mondtam – a liturgia szövege meg is erősít, amikor ezt a választ adja ajkunkra: *Habemus ad Dominum! Az Úrnál van* a szívünk, mert engedték, hogy Isten magához emelje azt. Mint ahogy Péter a vízben kezd járni, úgy kell nekünk is a mennyben élni. Figyeljünk arra is, hogy Pétert nem a szél és a hullámok ragadják el az Úrtól, hiszen előbb még jár a háborgó tó vizén. Ami őt elragadja az Úrtól az az, hogy engedi, hogy a szél és a hullámok erősebb hatást gyakoroljanak rá, mint az Úr, mint a hit. Szeme már nem az Úr jelenlétén és teremtető szaván, hanem saját maga személyén van és a hullámokon, s ekkor kezd el merülni. Amíg Jézuson a szeme, addig nem hat rá az elemek kavargása, háborgása. A mi szívünk is az Úrnál van, de bennünket is sokszor az köt le és az köt meg,

² Ter 1, 3

³ Zsolt 32, 9

ami földies. Ahogy Péternek sem a hullámokat kellett volna néznie, úgy nekünk sem testi, azaz e világi, földies gondolkozásmódunk lehúzó örvényében kellene élnünk.

A *Gyere!* elhívás kulcsszó, de nem varázsszó. A kettő közötti különbség óriási. Jézus nem varázsigét mond, mellyel odateremthetné Pétert maga mellé úgy, hogy annak ne is kelljen semmit se tennie, hanem elindítja őt. Péternek el kell indulnia a hitben, és abban meg is kell maradnia. Az evangéliumi *Gyere!* egyben arra a nagyon lényeges dologra is rávilágít, hogy ki a cselekvő itt a történetben is, de a mi szívünket illetően is. Ki emeli föl az emberi szívet: Isten vagy az ember? A válasz, melyet evangéliumi történetünk sugall az, hogy mind a kettő: az Úr is és az ember is. De ki-kí a maga helyén, és ez nagyon fontos. Amint Péter se próbáljon meg a maga erejéből a vízen járni, úgy mi se próbáljuk meg a saját erőnkől fölemelni a szívünket az Úrhoz. Viszont az Úr szavára induljunk el mi is, s ezzel engedjük teremtető cselekvését megvalósulni! Ő kimondja, hogy a szívünk fönn van, Nála van, hiszen ez az Ő műve. Nekünk azonban ott kell lennünk ebben a mozzanatban, történetben, mert nélkülünk semmi sem történik velünk.

Egyébként azzal kapcsolatban, hogy ki cselekszik, Isten vagy az ember, mindkét tendenciával találkozunk: egyrészt vagy Isten – és akkor mindent ráhagyunk s egyfajta passzivitásba húzódunk vissza, vagy az ember, és akkor az Úr csupán mellékszereplője az életünknek. Én úgy látom, hogy ez a vagy-vagy, vagy az Isten, vagy az ember a cselekvő egy kicsit arról is árulkodik, hogy amikor az ember nem teljesen Isten akaratát keresi, hanem arra hajlik, hogy inkább a sajátjához ragaszkodjék, akkor – mivel a két út így elválik egymástól – az ember lesz a cselekvő, hiszen – ahogy nagyon szemléletesen mondani szoktuk – megy a maga feje után. Persze ekkor számára úgy tűnik, mintha az Úr nem cselekedne. De hát miért is kellene az Úrnak a mi elképzeléseink szerint cselekednie?! Saját fejünk után megyünk, s az Úr engedi, mert nem kényszerít minket. Azonban ebből a saját akaratnak az el nem engedéséből születik a vagy-vagy, vagy Te, vagy én. A szenteknél nem ezt látjuk. Gyönyörű példa erre szent Johanna, az Orleans-i szűz, akit az inkvizíció, Johanna isteni sugalmazottságát kétségbe vonva, máglyahalálra ítélte, s 1431-ben, mindössze 19 évesen elevenen elégették éppen május 30-án. Az őt kérdőre vonó inkvizíció előtt, hogy ki cselekedte mindazt, amit tett: ő vagy az Isten, Johanna ezt válaszolta: Johanna Istennel és Isten Johannával. Tehát nem Te vagy én; Isten, vagy az ember, hanem Isten és az ember; Te és én, én és Te. A szentek így helyezkednek bele, így simulnak bele Isten akaratába... *az ő szívük az Úrnál van!*

Ez az Istenbe helyezkedés fogalmazódik meg egyébként a liturgia nyelvén a prefációban, mely a pap és a hívek közötti dialógust követi. A prefáció nem más, mint egy nagy hálaadás. A leglényegesebb eleme nem az, hogy mi mindenért adunk hálát, hanem az, hogy az Atyának csak a Fiú által adhatunk hálát. És nem is csak mi emberek, hanem az angyalok, az erősségek és hatalmasságok is, tehát a hatalmas szellemi lények is egyedül Jézus Krisztuson keresztül, Őáltala adhatnak hálát az Atyának.

Azt, hogy csak Jézuson keresztül juthatunk el az Atyához, maga Jézus is kimondta itt a földön, és ez mindörökre így marad: *Senki sem jut az Atyához, csak általam*⁴. Nem lehet túllépni, túlhaladni, vagy más utat találni, mert ez a legtökéletesebb, ez az isteni szeretet-kötél. S itt szeretnék egy megjegyzést tenni. Létezik egyfajta angyaltisztelet – mely biztosan jóhiszemű – de mégis veszélyes lehet. A veszély abban áll, hogy túl nagy érdeklődést kelt és tanúsít az angyalvilág felé. Így már nem csupán a földies gondolkodás, hanem a szellemi böngészés is megjelenik a keresztények életében, és akadály lesz annak, hogy a szívünk valóban az Úrnál maradhasson, az Úrban nyugodjék. Az angyalok nem kívánnak maguknak külön figyelmet, ezt az is tanúsítja, hogy magát szent János apostolt éppen egy angyal teszi úgymond helyre. Azt hiszem, valóban az embert kell helyre tenni, az angyalok a helyükön vannak. Mutatja ezt az a jelenet, amikor – miután János apostol látomásokban részesül, melyekben angyal vezeti őt – János leborul az angyal lába előtt, hogy imádjá. Az angyal azonban így szól hozzá: *Vigyázz, ne tedd! Hiszen én a szolgatársad vagyok... Az Istent imádd!*⁵. Igen, az angyalok tudják, hogy hol a helyük. Nyilvánvalóan az ember számára mindig kísértés, hogy foghatóvá, érzékelhetővé, mérhetővé tegye a lelki élet mozzanatait. De amikor katolikusok között már szinte versengés

⁴ Jn 14, 6

⁵ Jel 22, 9

támad abban, hogy ki kommunikált több angyallal a nap folyamán, ki volt érzékenyebb arra, hogy mindenben meglássa az angyalok jelentését is, akkor szükség volna megállásra, és csak annyit meghallani Jézus szájából, hogy *gyere, jöjj hozzám... te... egyedül; légy Velem... csak Velem... te egyedül*. Szükséges ez a lefosztottság, mert a lelki élet, az imádság nem piactér, ahol mindenkivel találkozni lehet... és kell! Elég tud-e lenni, hogy *Hálát adunk neked, mennyei Atyánk, a mi Urunk Jézus Krisztus által*. Ha szívünk Krisztussal a mennyben van, akkor ez biztosan elég – mert ez a minden.

Egy pár szóban a teológia nyelvezetén is közeledjünk a *Sursum corda* misztériumához. Az üdvtörténet struktúrájának megfelelően (melyben van egy leereszkedő és egy fölemelkedő irányulás), a *Sursum corda* az imádságban megvalósuló kettős irányulást is kifejezi. Az üdvtörténet leereszkedő és fölemelkedő irányulása az, hogy az Atya akaratából *eljött* közénk az Ő Igéje, az Atya szeretett Fia. A Szentlélek közreműködése által emberré lett, hogy megváltson bennünket. A megváltottak gyülekezete, az Egyház pedig Krisztusban és ugyanazon Szentlélek által *juthat el* az Atyához. Tehát mind megváltásunk, mind megszentelődésünk műve a Szentlélek által megy végbe. Ugyanez a fölülről lefelé és alulról fölfelé történő irányultság megy végbe a hívő ember lelkében is. Vagyis ez a kettős irányultság nem pusztán az üdvtörténet egy lehatárolt idejének hatalmas eseménye, hanem az Egyházban, a hívek lelkében mind a szentségek által, mind a személyes istenkapcsolatban, vagyis az imádságban egészen a világ végezetéig folytatódik: az Atyától, a Fiú által, a Szentlélekben történő isteni leereszkedés megy végbe az emberi szívben, hogy így ugyanazon Szentlélekben, ugyanazon Fiú által az Atyához emelkedjék az emberi szív. Az üdvtörténetben a leereszkedő irányulás Krisztus feltámadásával felemelkedő irányulást vett, s az Ő mennybemenetelével emberségünk a mennybe, az Atyához tért vissza. *Szívünk tehát a mennyben van*, Nagy Szent Vazul szavaival: *A Szentlélek magasba ragadja a szíveket*⁶.

Ugyanezt mondják ki Szent Ágoston azon szavai is, melyek Krisztus mennybemenetelének ünnepén hangzanak el a zsolozsmában. Figyeljünk a Mennybemenetel kegyelme által beteljesedő alulról fölfelé való irányulásra.

A mi Urunk, Jézus Krisztus a mai napon felment a mennybe, szálljon fel vele a mi szívünk is. Halljuk, mit mond az apostol: Ha Krisztussal feltámadtatok, keressétek, ami fönt van, ahol Krisztus ül az Isten jobbán. Ami ott fönnt van, arra legyen gondotok, ne a földiekre⁷. Amint ugyanis ő felment a mennybe, és mégsem távozott el tőlünk, úgy mi is már ott vagyunk vele, jóllehet testünkben még nem ment végbe az, amire ígéretet kaptunk. [...] Miért ne fáradhatnánk mi is úgy itt a földön, hogy a hit, a remény és a szeretet által, amely minket hozzá köt, már vele nyugodhassunk a mennyben? Ő, amikor ott van, velünk is itt van. És mi, amikor itt vagyunk, vele is ott vagyunk. Ő itt van istenségével, hatalmával, és szeretetével; mi pedig ott vagyunk, jóllehet istenségével nem rendelkezünk, mint ő, de az iránta való szeretetünkkel mégis ott lehetünk. Ő a mennyet el nem hagyta, amikor onnét leszállt hozzánk; de tőlünk sem távozott el, midőn ismét visszament a mennybe.

Ezzel a IV. században elhangzott beszéddel vajon a XXI. század embere, a ma embere, a ma keresztény embere tud-e valamit kezdeni? Hiszen a ma embere már nem csak a földieshez ragaszkodik – mint azt egyébként a IV. században élő emberek közül is sokan megtették –, hanem egy új világ, a virtuális világ és annak minden vívmányának vonzásában is él.

A kegyelem azonban minden kor embere számára megadatik, akármilyen kihívásokkal is kelljen szembenéznie. Ma sincs más út, mint az Istennek való átadottság, melyet Urunk Mennybemenetele zsolozsmájának könyörgése a hit hatalmas lendületével így fogalmaz meg: amint hisszük, hogy a mi Megváltónk a mennybe ment, úgy lelkületünk szerint mi magunk is a mennyekben lakozunk. Amen.

⁶ Nagy Szent Vazul, *A Szentlélekről*, Húsvéti idő VII. hete, kedd

⁷ Kol 3, 1-2